

Høringsnotat

Forslag om adgang til dispensasjon fra taushetsplikt for sosialtjenesten, slik at enkelte opplysninger kan utleveres til politiet og kriminalomsorgen

Forslag til endring i sosialtjenesteloven § 44 om adgang til dispensasjon fra taushetsplikt for sosialtjenesten, slik at enkelte opplysninger kan utleveres til politiet og kriminalomsorgen

1. Innledning

Ansatte i de sosiale tjenestene og andre som utfører tjeneste eller arbeid for kommunen etter sosialtjenesteloven, har taushetsplikt om det de får vite om noens personlige forhold, jf. lov av 18. desember 2009 nr.131 om sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen (sosialtjenesteloven) § 44 første ledd, jf. forvaltningsloven §§ 13 til 13 e. Arbeids- og sosialdepartementet ønsker endring i sosialtjenesteloven § 44, slik at det kan gis dispensasjon for utlevering av opplysninger til politiet og kriminalomsorgen på tilsvarende måte som etter lov om arbeids- og velferdsforvaltningen (NAV-loven) av 16. juni nr. 20 § 7 fjerde ledd. De aktuelle opplysningene vil i det vesentlige være av samme art som de som i dag kan utleveres etter arbeids- og velferdsforvaltningsloven, i hovedsak kontakt- og identifikasjonsinformasjon.

2. Gjeldende rett og praksis

Sosialtjenesteloven trådte i kraft 1. januar 2010. Loven er i hovedsak en videreføring av kapittel 8, samt enkeltbestemmelser i lov om sosiale tjenester mv. fra 1991.

Offentlige myndigheter kan i henhold til lov om arbeids- og velferdsforvaltningen § 7 fjerde ledd få utlevert enkelte opplysninger som er registrert i tilknytning til de statlige ytelsene ved at det gis dispensasjon fra taushetsplikten. Opplysninger om mottaker av sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen kan imidlertid ikke gis offentlige myndigheter.

Det følger av forvaltningsloven § 13 at enhver som utfører tjeneste eller arbeid for et forvaltningsorgan, plikter å hindre at andre får adgang eller kjennskap til det man i forbindelse med tjenesten eller arbeidet får vite om. Dette gjelder blant annet personlige forhold, jf. lovens § 13 første ledd 1). Som personlige forhold regnes ikke "fødested, fødselsdato og personnummer, statsborgerforhold, sivilstand, yrke, bopel og arbeidssted, med mindre slike opplysninger røper et klientforhold eller andre forhold som må anses som personlige", jf. forvaltningsloven § 13 andre ledd.

Både arbeids- og velferdsforvaltningsloven og sosialtjenesteloven er strengere enn forvaltningsloven på noen områder, og fastslår at taushetsplikten også gjelder fødested, fødselsdato, personnummer, statsborgerforhold, sivilstand, yrke bopel og arbeidssted. Begge lovene åpner likevel for at enkelte opplysninger gis til andre, for eksempel når dette er nødvendig for å fremme kommunens eller etatens oppgaver, eller for å forebygge vesentlig fare for liv eller alvorlig skade for noens helse. Etter arbeids- og velferdsforvaltningsloven § 14 om samarbeid og oppgavedeling mellom etaten og kommunen har de ansatte mulighet til å arbeide på hverandres områder. Det er i forskrift av 26. januar 2007 nr. 107 om delegering mellom stat og kommune gitt regler om rammer for delegering av oppgaveutførelsen i de felles lokale kontorene.

Adgangen til å dispensere fra taushetsplikt etter Nav-loven er i forskrift av 30. juni 2006 nr. 736 delegert til Arbeids- og velferdsdirektoratet. Direktoratet har gitt fire generelle dispensasjoner fra taushetsplikten med hjemmel i denne bestemmelsen. Den ene gjelder opplysningen fra NAV kontroll og innkreving ved Styringsenheten til Oslo politidistrikt ved Saknetgruppen (V4-30-00-B09). Den andre gjelder opplysninger fra NAV Kontroll og innkreving ved Styringsenheten til politiet (V6-30-00-B09). Den tredje gjelder Kriminalomsorgens innkalling av straffedømte til straffegjennomføring (V7-30-00-F10). Det er i alle dispensasjonsvedtakene stilt særskilte vilkår for utlevering og presisering av hvilke typer opplysninger som ikke kan gis. Det ble også tidligere i år gitt dispensasjon til Politiets sikkerhetstjeneste i enkeltsaker.

3. Behov for endring

Forslaget bygger på informasjon fra Justis- og beredskapsdepartementet om at politiet i en del tilfeller ikke får utlevert informasjon fra arbeids- og velferdsforvaltningen som anses som nødvendig for at politiet kan utføre sine pålagte oppgaver. Dette vil typisk være ved behov for kontaktinformasjon ved etterlysning av straffedømte, ved behov for avhør av mistenkte eller sentrale vitner, samt forkynnelse av dommer. Videre har kriminalomsorgen behov for korrekt kontaktinformasjon ved innkalling av straffedømte til soning.

Problemstillingen knytter seg i hovedsak til situasjoner hvor politiet ønsker kontakt med personer som mottar sosiale tjenester fra arbeids- og velferdsforvaltningen og har annen adresse enn den folkeregistrerte, og at politiet blir nektet opplysninger om vedkommendes kontakt med arbeids- og velferdsforvaltningen eller dennes adresse med grunnlag i sosialtjenesteloven § 44.

Selv om sosialtjenesteloven § 44 andre ledd åpner for at tjenestemottakers oppholdssted kan gis uten hinder av taushetsplikten, gjelder denne adgangen kun når det er klart at det ikke vil skade tilliten til Nav-kontoret å gi slik opplysning. Bare unntaksvis vil det være aktuelt å gi opplysninger om oppholdssted hvis tjenestemottaker motsetter seg det. Politiet og kriminalomsorgen kan ikke be om å få opplysninger om oppholdssted med henvisning til § 44 andre ledd, da dette som oftest vil skade tjenestemottakers tillitt til tjenestene. Formålet med den strenge taushetspliktsbestemmelsen har vært å unngå at personer som er i en vanskelig situasjon, ikke skal unnlate å oppsøke offentlige tjenester av frykt for at opplysninger om dem eller om deres situasjon spres til uvedkommende eller brukes til andre formål enn de er avgitt for.

Det har i en årrekke, lenge før Nav-reformen, vært mulig å dispensere fra taushetsplikten i trygdellovgivningen, mens dette ikke har vært mulig innenfor sosialtjenesteloven. Dette har sammenheng med det ovennevnte hensynet til tillit. Det å ha et klientforhold til sosialtjenesten har vært betraktet som stigmatiserende i seg selv, og opplysninger som røper klientforhold er derfor taushetsbelagt. I tillegg kan sosialtjenesten motta svært personlig informasjon i forbindelse med søknad om tjenester.

Noe av formålet med Nav-reformen var at publikum skal slippe å gi opplysninger flere ganger i forbindelse med søknader til ulike kommunale og statlige tjenester. Med opprettelsen av arbeids- og velferdsforvaltningen fikk Arbeids- og velferdsetaten og kommunens sosialtjeneste en plikt til å etablere en felles førstelinjetjeneste og til å

samarbeide om utredning av tjenestemottakere med sikte på behovsavklaring og tilpasning av ytelser. En rekke opplysninger registreres derfor i Nav-kontorets mottak, og det kan være tilfeldig om opplysningene er registrert av ansatte i etaten eller kommunen.

Utveksling internt i Nav-kontoret av informasjon som hentes inn i førstelinjen kan skje innenfor rammen av forvaltningsloven § 13 b nr. 2, uavhengig av om informasjonen samles inn av en statlig eller kommunal tjenestemann. Det kan derfor fremstå som kunstig at offentlige etater kan få utlevert slik informasjon dersom de henvender seg til etaten, men ikke dersom de henvender seg til kommunen.

Det kan også stilles spørsmål ved om det er riktig at sosialtjenesten med henvisning til taushetsplikten indirekte kan hjelpe personer med for eksempel å holde seg skjult for politiet.

4. Forslag

Arbeids- og sosialdepartementet ønsker en oppmykning av taushetsbestemmelsen i sosialtjenesteloven, slik at enkelte opplysninger om personer som har mottatt sosiale tjenester kan utleveres politiet og kriminalomsorgen.

Det kan ikke utelukkes at personer som har krav på hjelp lar være å søke om det dersom de vet opplysningene kan gis videre til andre, herunder at tilliten til tjenestene rammes. Belastningen ved å røpe klientforhold er imidlertid blitt noe redusert etter Nav-reformen. Svært mange av landets innbyggere har et forhold til Nav-kontoret av grunner som neppe er like egnet til å stigmatisere som det tidligere var å røpe at en har et klientforhold til det tidligere sosialkontoret.

Den interne informasjonsutvekslingen mellom stat og kommune i Nav-kontoret som følger av arbeids- og velferdsforvaltningsloven taler også for en harmonisering av taushetspliktsbestemmelsene i de to regelverkene og en lik adgang til å gi opplysninger om, for eksempel, brukers oppholdssted. Det kan også argumenteres for at deler av etatens brukergruppe er like sårbar som brukerne av de sosiale tjenestene, og at det er kunstig å operere med et sterkere vern for én av gruppene. Samfunnets behov for kriminalitetsvern må også tillegges vekt.

Et nytt ledd i sosialtjenesteloven, som tilsvarende fjerde ledd i arbeids- og velferdsforvaltningsloven § 7, vil ikke innebære at det automatisk gis unntak fra taushetsplikten, men det er et ønske om at det åpnes for at departementet (eller Arbeids- og velferdsdirektoratet hvis myndighet delegeres) kan vedta at politiet og kriminalomsorgen på visse vilkår kan få utlevert opplysninger med hjemmel i sosialtjenesteloven § 44 nytt fjerde ledd. Det vil være opp til den myndighet som ønsker opplysningene utlevert som i den enkelte sak må godtgjøre at opplysningene er nødvendige for å kunne løse offentlige oppgaver.

Departementet legger til grunn at dette må gjøres skriftlig slik at departementet, eventuelt Arbeids- og velferdsdirektoratet dersom myndighet blir delegert, kan ta stilling til spørsmålet om dispensasjon. De mest aktuelle eksemplene på hvilke opplysninger politiet eller kriminalomsorgen kan søke å få utlevert er kontakt- og identifikasjonsinformasjon.

Forslaget innebærer videre at opplysningene gis skriftlig til politiet og kriminalomsorgen som har søkt om disse og at dispensasjonsvedtaket vil være hjemmelen for utlevering. Det

kan videre i dispensasjonsvedtaket bli stilt særskilte vilkår for utlevering. Departementet understreker i denne forbindelse at den myndighet som mottar opplysningene sørger for at disse blir behandlet i overensstemmelse med regler om taushetsplikt som gjelder for organet.

5. Økonomiske og administrative konsekvenser

Et forslag om oppmykning av taushetspliktreglene vil ikke innebære administrativt merarbeid av betydning, og de økonomiske kostnadene knyttet til forslaget anses som ubetydelige.

6. Ikraftsetting

Regjeringen foreslår at lovendringen trer i kraft XXXX 2016.

7. Utkast til lovbestemmelse

Endring i lov om sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen § 44 (endringer står i kursiv).

§ 44. Taushetsplikt

Enhver som utfører tjeneste eller arbeid for kommunen etter denne loven, har taushetsplikt etter forvaltningsloven §§ 13 til 13 e. Overtredelse straffes etter straffeloven

§ 121.

Taushetsplikten gjelder også fødested, fødselsdato, personnummer, statsborgerforhold, sivilstand, yrke, bopel og arbeidssted. Opplysning om en tjenstemottakers oppholdssted kan likevel gis når det er klart at det ikke vil skade tilliten til kommunen.

Opplysninger til andre forvaltningsorganer, jf. forvaltningsloven § 13 b nr. 5 og 6, kan bare gis når dette er nødvendig for å fremme kommunen i arbeids- og velferdsforvaltningens oppgaver, eller for å forebygge vesentlig fare for liv eller alvorlig skade for noens helse.

Departementet kan bestemme at opplysninger kan utleveres til politiet og kriminalomsorgen i andre tilfeller enn nevnt i tredje ledd når det er godtgjort at opplysningene er nødvendige for at disse myndighetene skal kunne løse pålagte offentlige oppgaver. Dette gjelder likevel ikke opplysninger om etnisitet, politisk eller religiøs oppfatning, helseforhold, misbruk av rusmidler eller seksuelle forhold.

Dersom et barns interesser tilsier det, kan fylkesmannen eller departementet bestemme at opplysninger skal være undergitt taushetsplikt, selv om foreldrene har samtykket i at de gjøres kjent.